

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פְּרֻשַׁת הַשָּׁבוּעַ שֶׁלח תשפ"ו קדושה ושמחה, מהו יום שְׁמַחְתְּכֶם? (חלק ב')

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

שיטת אבן עזרא על הפסוק "ובימים שְׁמַחְתְּכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם" (במדבר י, י), שהבאנו בדברינו [לפרשת בהעלותך תשפ"ו](#), מעגנת חזק את החובה והזכות לחגוג ולציין את הניצחונות הצבאיים במלחמות המצווה כנגד אויבינו, ובדורנו את יום העצמאות ויום שחרור ירושלים. במשך יותר מאלפיים שנה הלכה זו לא הייתה רלוונטית למעשה והיא שוחזרה והתחדשה בדור התחיה והתקומה. זו הסיבה לכך שלא נשמרו בידינו מסורות כיצד חוגגים.

נמשיך לדון בביאור הביטוי המיוחד והיחידאי **יום שְׁמַחְתְּכֶם** (במדבר י, י) לפי המעט שמופיע בדברי חז"ל. במדרש ההלכה מובא: "אלו שבתות" (ספרי במדבר פ' סקא עז, ד"ה וביום, בגלל קוצר היריעה לא נדון בדעת רבי נתן). בדומה לשאלה שהעלנו בפרשת בהעלותך תשפ"ו - צריך ביאור בעניין המורכבות שבין מלחמה ושמחה. השבת הוא יום קדוש, וקדושה קשורה למידת הדין (עיינו בהרחבה בספרי צפנת ישעיהו מעוזיה ועד אחז, ביאור פרק ו פסוק ג). אם כך, האם יתכן שהשבת היא יום שמחה?

התשובה: אין סתירה בין קדושה ושמחה. אנו שמחים שהקב"ה קידש את יום השבת, ולכן גם אנחנו מקדשים אותו ומודים לו שנתן לנו תורה, שמלמדת אותנו כיצד להיות עם קדוש שעובד את אלהיו בשמחה. מדרש זה משמש כמקור לדעת קדמונים, בעניין נוסח התפילה בשבת, וז"ל בעל "שבולי הלקט" (רבינו צדקיה ב"ר אברהם, הרופא שחי באיטליה לפני כשבע מאות שנים, ומתבסס בעיקר על תשובות הגאונים, ספרות בית מדרשו של רש"י ועל פסקי המהרי"ט): "מה שאמרו 'ישמחו במלכותך' פי ה"ר אביגדור כהן צדק נר"ו (מבעלי התוס') שסמכו על שאומר "ובימים שְׁמַחְתְּכֶם ואמר מר וביום שמחתכם זה שבת ויש לומר שעל זה סמכו לומר וישמחו בך כל אוהבי שמך". מדרש הלכה זה בא לידי ביטוי גם בשירו המפורסם, זמירת השבת של אבן עזרא "כי אשמרה שבת", שם הוא קבע "כי יום שמחות הוא יום תענוגים".

להגדרת יום השבת כיום שמחה יש השלכה גם על שאלות הלכתיות. כדוגמא, נביא את דעת "המנהיג" (תלמיד חכמי לוניל שחי לפני כשמונה מאות שנים בצרפת וספרד) כי: "לכן אין נופלים על פניהם בערב שבת לפי שגם שבת נקרא יום שמחה" (ריש הלכות שבת). גם לדעת מהרי"ל (מנהיגה הרוחני של יהדות אשכנז לפני כשמונה מאות וחמישים שנים) אם שבת תוגדר כיום שמחה אין להתענות בה תענית חלום (עיינו בסוף ה' יו"ט למהרי"ל ובשו"ת "ציץ אלעזר" חלק ז סימן כה). אבן עזרא שהכריע כדעה זו חרז (כמוזכר לעיל): "על כן להתענות בו על פי נבוננו אסור, לבד מיום כיפור עוונתי". לשיטה זו "קדושה" אין משמעותה פרישות וסגפנות, אלא עבודת השם בקדושה ובשמחה, בבחינת: "לך אָלֵל בְּשִׂמְחָה לְחֻמְךָ וְשִׂתָּה בְּלֵב טוֹב יִינֶךָ כִּי כָבֹד רָצָה הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיךָ" (קהלת ט, ז). עיינו במפרשים שם. לאכילת הלחם בשמחה, משמעות עמוקה ורבת אנפין שקצרה יריעה זו מלהכילה).

נסכם כי כשם שאין סתירה בין מלחמה ושמחה, ויש דרכים להתמודד עם אתגר המפגש ביניהן, כך גם אין סתירה בין קדושת השבת לבין השמחה שאנו שמחים בה (כמו משה, כאמור בתפילה ישמח משה במתנת חלקו - השבת).

הבה נתפלל כי חלקים גדולים יותר של עמנו יכירו בחובה, שהיא בעצם זכות, להודות ולהכיר בטובה שמשפיע עלינו הקב"ה, באופן פרטי ובאופן לאומי, בדור האחרון, יהיו שותפים לנשיאה בעול ולהודאה בימי ההודאה הלאומיים. מתוך אחדות זו נזכה לראות ולשמח גם בהתקדמות צמיחת גאולתנו.

[\(לשיעורי הרב יוסף כרמל ביוטיוב\)](#)

לְעִילּוֹי זְשִׁמַּת

הרב משה מרדכי ארנרייך א' בניסן תשפ"ה		לע"נ הנופלים במערכה להגנת המולדת הי"ד	
מר משה וסרצוג כ' בתשרי תשפ"א	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א
הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	הרב שמואל וגבי רבקה ברנדמן ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א	הרב נפתלי צבי יהודה בר אילן מנחם אב תשפ"ד	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן כ"א באדר א' תשע"ד
הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	מר יצחק וגבי נעמי טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א / י"ד אדר ב' תשפ"ד	הרב מאיר וגבי שרה ברקפלד (שרה - ט"ז בטבת תשפ"ג)	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן כ"א באדר א' תשע"ד
ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	מר זליג וגבי שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	ר' אליהו כרמל וגבי מלכה טויבע כרמל י"א במנחם-אב תשס"ט	דוד צבי טרשנסקי בן יצחק ונעמי ז"ל נלב"ע כ"ח באייר
גבי מירה קושיצקי כ"ב בסיון תשפ"ג	הרב יעקב (ג'רי) פרנקל ט' בטבת תשפ"ב	גבי ג'ולי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב	מר אלישע בן רבקה וגבי שושנה בת שרה

ארץ חמדה, ע"ר Eretz Hemdah

רח' ברוריה 2, ירושלים 91080 Bruriya St., Jerusalem

WWW.ERETZHEMDAH.ORG / Tel: 02-5371485 / info@eretzhemdah.org

חֵמְדַת הַכְּשָׁרוֹת

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית "מורנו" מבית 'ארץ חמדה'

לע"נ מורנו הרב ארנרייך זצ"ל, ממנו למדנו להרגיש את הסברא ולהתרגש מהבנת התורה

מעבר מארוחה חלבית לבשרית

בירושלמי (מסכת פסחים פרק ו הלכה ד) נאמר שמי שאוכל מאכל בשרי ומבקש לאכול מאכל חלבי צריך להסיר את שיירי הפת מהשלחן (או בלשונם: הדין דאכל חובץ ובעי למיכל קופר מבער פתיתין). העיטור מסיק מכך שאסור לאכול בארוחה בשרית את הלחם שאכל בארוחה החלבית. האור זרוע אינו מגביל את הדין ללחם בלבד. הוא אומר שיש להסיר את כל המאכלים ולא לאכול אותם בארוחה הבשרית. על פניו הגיון רב יש בדברי האור זרוע: החומס שליווה את הארוחה החלבית בהחלט עשוי לקבל שיירי גבינה, וכן על זה הדרך. מדוע העיטור (בהמשך לדברי הירושלמי) מתמקד דווקא בלחם?

הפרי מגדים מציין את לשונו "שאם ייגע (הבשר בלחם) אסור לאכול עם גבינה". **בטור הקודם** למדנו שאפילו אם הבשר עצמו נגע בגבינה, ניתן להדיח אותו וכך "להכשיר" אותו לאכילה בארוחה בשרית. אך הפרי מגדים אומר שבלחם המצב שונה: אי אפשר "להדיח" לחם. ציינו שם להבדל בין מגע צונן ומגע חם: שני מאכלים הבאים במגע עם חום עשויים לייצר תרכובת חדשה (וזה פותח את השאלה אם 'אפשר לסחוט' את האחד מהשני). אך במגע צונן המגע יהיה שטחי. אך בלחם זו לא המציאות: הלחם סופג אל תוכו את הלחות הנוגעת בו, והדחה לכאורה לא תפריד ממנו את הבלוע בו.

ברם הש"ך כותב שהסיבה שיש להסיר את הלחם היא שמא ישכח להדיח את הלחם. הפתחי תשובה אומר שאמנם צודק הפרי מגדים ששטיפה במים לא תועיל, אך הוא יוצא להגנת הש"ך ואומר שבכל זאת ניתן לקלף או לגרד ולהסיר מהלחם את השכבה שספגה את החלב או הבשר.

למעשה הפתחי תשובה מכריע להבחין בין לחם פרוס ופת שלמה: כל עוד יש שכבה קשה חיזונית, אותה ניתן לנקות. אך אם הלחם ישב על השלחן כשהוא פרוס, יש לחשוש למגע בחלק בלחם שלא ניתן להדיח.

על פי הדברים הללו ניתן להבין מדוע ישנה חומרה יתרה בלחם. השפעת המאכל על הלחם עשויה להיות עמוקה יותר מהשפעה של מאכלים על מאכלים אחרים.

השו"ע (יורה דעה סימן צא סעיף ג) פוסק במיוחד ביחס ללחם שאם הוא נגע בגבינה אסור לאכול עם בשר.

זה עתה עברנו את חג השבועות. מנהג מפורסם בתפוצות ישראל לאכול בשבועות מאכלי חלב. מה שפחות מפורסם הוא הטעם שהרמ"א (אורח חיים סימן תצד) מציע לביאור המנהג: נהגו לאכול מאכל חלב. אך כמובן שאדם האדוק בעבודת ה' לא יעלה על דעתו שלא לקיים את מצוות "ושמחת בחגך" בהידור, וכבר קבעו חז"ל ש"אין שמחה אלא בבשר וביין". אם כך, עליו לאכול לחם אחד בחלק החלבי של הסעודה, ולאחר מכן, בעברו לחלק הבשרי של הסעודה, הוא מוכרח להביא לחם חדש לשלחן. וכך בסעודתו יהיה מוכרח לבצוע שני לחמים, זכר לשתי הלחם שהיו מקריבים ביום הביכורים.

ברם, ביחס לנהוג כיום, הרב פיינשטיין (אגרות משה יורה דעה חלק א סימן לח) נשאל מדוע לא כל כך מקפידים על החלפת הלחם. הוא עונה שכתוב בירושלמי "מבער פתיתים". כלומר – רק פתיתי הלחם, הפרוסות, רגילים לגעת ולהעביר ללא די תשומת לב, ולכן אם נפרסו והונחו על שלחן חלבי, אין לאכול אותם עם בשר. אך על ככר הלחם רגילים לשמור ולהקפיד שלא ייגע במאכלים, ולכן הוא נותר פרוה וניתן להשתמש בו בכל ארוחה.

הרשב"א ממשיך את הדבר ואומר שאין די בהסרת שיירי המאכל. יש להחליף את המפה, מפני שיש חשש שהגבינה תבוא במגע עם המאכלים הבשריים שקדמו.

הרדב"ז (חלק ב סימן תשכא) מציין שהרשב"א מדבר על ימיו, בהם היה נהוג להניח את המאכלים על השלחן והמפה. אך אצלנו מקובל להגיש את המאכלים על כלים. אם כך מהו החשש: שמאכל בשרי ייפול מהכלי על המפה, לאחר מכן מאכל חלבי ייפול מהכלי בארוחה הבאה על אותו המקום בשלחן, ועתה יאכל את המאכל הזה – זהו כבר חשש רחוק, והוא פוסק שאין לחשוש לכך. כטעם נוסף להקל הוא מזכיר שבימינו מקובל לתת מפית בפני כל אחד, ושיירי המאכלים מגיעים לשם ולא למפה המרכזית, כך שהחשש עוד יותר קטן.

הרדב"ז מסיים באמירה שלמעשה כבר נהגו לכל הפחות לנער את המפה ולהפוך אותה.

אם נהיה כנים, אנו רואים שגם אנו, האמונים על אכילה עם כלי הגשה, סכין מזלג ומפית, איננו חפים מלכלוך השלחן. מעשית נראה שיש למצע בין הצדדים: הרדב"ז מלמד אותנו שהדין של הרשב"א, הדורש להחליף את המפה, אינו מוחלט, ותלוי בהרגלי הניקיון הנפוצים. אך עלינו להיות כנים, ולשים לב אם מעשית השלחן או המפה מתלכלכים.

אם נחבר את הדברים לביורר הקודם שעשינו: ישנו הבדל נוסף בין הרגלי אכילה של לחם והרגלי אכילה של מאכלים אחרים. גם כיום מקובל להקפיד פחות על הנחת הלחם בקערת הגשה, וכן מקובל לקחת אותו בידיים ולא בעזרת כלי הגשה. לכן ביחס ללחם בהחלט יש יותר מקום להקפיד לא להשתמש בלחם מהארוחה החלבית לבשרית ולהיפך, מכיוון שהלחם עשוי לגעת בכלכלוך המגיע לשלחן בלא משים.

נקודה נוספת שהרשב"א עומד עליה היא לאסור לחתוך את הלחם עבור הארוחה החלבית עם סכין בשרית, גם אם הסכין נקיה. הארוחות חיים מביא את דבריו, ולאחר מכן מצטט בשם ספר התרומה שניתן לנעוץ את הסכין בקרקע עשר פעמים ולאחר מכן יהיה מותר לחתוך עם הסכין הבשרית אפילו גבינה. מסידור הדברים נשמע שיש כאן מחלוקת: לפי ספר התרומה ניתן להכשיר את הסכין ולהשתמש בה לחלב אחרי בשר. לפי הרשב"א אין להכשיר את הסכין. המהרש"ל (בים של שלמה חולין פרק ח סימן ח) מבאר שכמובן שנעיצה בקרקע מכשירה את הסכין, אך אסור לעשות זאת לכתחילה, מפני שהדבר עשוי להביא לידי כישלון. הש"ך (יורה דעה סימן פט ס"ק כב) מציין שבמסכת עבודה זרה (דף עו ע"ב) נפסק שמותר לקחת סכין טריפה ממש ולהכשירה על ידי נעיצה בקרקע בכדי להשתמש בה לצונן. אך מכיוון שמדובר שם בסכין שאינה כשרה כלל, אין חשש שישכח להכשיר לפני השימוש. אך סכין כשרה, אלא שהשימוש בה הוא לחלבי, יש חשש לטעות.

הרמ"א (סימן פט סעיף ד) מצטט את דברי ספר התרומה, אך כותב שנהוג להחזיק סכינים נפרדות לבשר וחלב.

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ג)

Kharkov, Ukraine

חארקוב, אוקראינה
תשרי תשנ"ה

טלטול ילדים לבית-הכנסת באמצעות אמירה לנכרי

שאלה

בענין אמירה לנוכרי בשבת - שליחים ישראלים בעירנו רוצים להשתתף בתפילה המתקיימת בבית הקהילה, עליהם טלטול תינוק (שלא נושא עצמו) והם רוצים לעשות כן בשבת ע"י גוי:

א. האם מותר לרמוז לנוכרי לעשות כן (באסור דרבנן - כרמלית, רה"ל) בשבת עצמה?

ב. האם מותר לפני השבת לרמוז בדרך ספור ולא צווי?

ג. האם חשש מראית עין קיים גם כשיהודים לא מעלים בדעתם שיש אסור טלטול תינוק.

הערה: יש להעיר שביאת השליחים לתפילה היא בגדר מצוה גדולה ומכופלת שהרי בנוכחותם בתפילה ובסעודת שבת הם מחזקים את אורת הקודש ואורת השבת ועיי"כ בפועל ממש רואים אנו "קרוב" גדול אצל הצעירים.

תשובה

מותר לומר לנוכרי, אפילו בצורה ישירה, לטלטל את התינוק¹ לבית-הכנסת, כדי שגם אמו תוכל להתפלל שם, ואפילו ברשות-הרבים² שטלטול בה אסור מן התורה, מכיוון שניתן לצרף כאן כמה סברות³, שעל פיהן מדובר בסופו של דבר על "שבות דשבות" שהותרה במקום מצוה⁴.

וקל וחומר שמותר לרמוז⁵ לנוכרי, שכן לרמוז הותר אף שלא במקום מצוה.

ואף על פי שהיה נראה, ששייך כאן "מראית עין", מוכח מפוסקים רבים שנהגו להקל בכהאי גוונא, ולא חששו לכך⁶.

¹ וכן את העגלה שהתינוק מונח בה, מכיוון שהיא טפלה לתינוק ובטלה לגביו, עיין מ"ס שבת (צג ע"ב).

² ודוקא בכהאי גוונא, אבל לטייל טיול של שבת ברשות-הרבים או לצורך אחר ברשות-הרבים עצמה יהיה אסור, עיין הערה 4.

³ עיין שו"ע או"ח (ס"י שמה סעיף ז') בשתי הדעות המובאות במחבר בהגדרת רשות-הרבים. לדעה הראשונה די שהרחוב רחב ט"ז אמה, ולדעה זו ודאי שבדרך כלל הרחובות בחרקוב דינם כרשות-הרבים. דעה שנייה היא שאם אין עוברים ברחוב שישים ריבוא בכל יום, אינו רשות-הרבים. ועיין שם ב"משנה ברורה" (ס"ק כד) שחיפש בכל הראשונים הנוקטים שיטה זו, ולא נזכר בדבריהם תנאי זה ("כל יום"), "רק שיהיו מצויים שם שישים ריבוא, וכן כתב ב"תורה שלמה" (מילואים לפרשת יתרו כרך טו, עמ' 168).

גם ב"אגרות משה" (או"ח ח"א ס"י קלט ענף ה) כתב מעין זה, אך הוא נוטה להקל ולא לצרף לשישים ריבוא את אלה היושבים בבתי, אלא צריך שישתובבו ברחובות העיר שישים ריבוא בבת אחת, אף שכמובן לא צריך שבכל רחוב ורחוב יעברו שישים ריבוא. והוסיף ליישב את דברי המחבר שכתב "בכל יום", שזה דווקא בדרכים שבין עיר לעיר, שאין דרים שם תושבים, אז צריך שבכל יום יעברו בהם שישים ריבוא, אבל באזורי מגורים די שגרים שם, או כשיטתו להקל - שבחוצות העיר מסתובבים שישים ריבוא.

אכן, על-פי דעה זו נהגו להקל ולערב בערים גדולות, וכפי שכתב ה"משנה ברורה" (שם ס"ק כג) שאין כח למחות ביד המקילים כדעה זו, מכיוון שכך נקטו הרבה ראשונים. ואע"פ שהמחבר הביא אותה כ"יש אומרים" בלבד, ומשמע שלא פסק כך, מכל מקום, בחארקוב, עיר שיש בה הרבה יותר משישים ריבוא תושבים - אין להקל אלא אם כן ברור שבשום רגע ביום אין שישים ריבוא ברחובות, וכסברת ה"אגרות משה". כמובן שעל-פי זה צריך לומר, שדברי הרמ"א שם (ס"י שמו סעיף ג), וכן נקטו הרבה אחרונים אחריו, שעכשיו אין לנו רשות-הרבים, היו כנראה נכונים לזמנם, כשהיהודים לא גרו בערים הגדולות, או שבערים הגדולות לא היו כל כך הרבה תושבים. אכן, לפי הסברה שחידש

ה"אגרות משה" (שם ובאו"ח ח"ד ס"י פז ופח) יתכן שלדעה השנייה בשו"ע ישנם מקומות בחארקוב שאינם רשות-הרבים. סברתו היא שמכיוון שהמקור לדעה זו שצריך שישים ריבוא, הוא מדגלי המדבר, ושם מחנה ישראל היה י"ב מיל על י"ב מיל, צריך שבשטח זה או פחות ממנו אכן יסתובבו שישים ריבוא. אבל אם שישים הריבוא מפוזרים על יותר מ"ב מיל על י"ב מיל, אין זה רשות-הרבים, היינו לדעתו המספר שישים ריבוא מהווה גם אינדיקציה לצפיפות האוכלוסין, אף כי מהמשך דבריו משמע שצריך ממש דומיא דדגלי מדבר, אך הוא נוטה להקל ש"ב מיל על י"ב מיל שאינו בריבוע, כגון ארכו כפליים מרוחבו, היינו 24 מיל על 6 מיל וכדו', אינו רשות-הרבים. ועיין שם בס"י

פה שכתב, שאין רשות לכל אחד למדוד את הריבוע של י"ב מיל על י"ב מיל בצורה הנוחה לו, כדי שבינתו לא יהיה באזור שיוגדר כרשות-הרבים, שהרי אז תהיה סתירה בין אנשים שונים באותה העיר, אלא צריך להתחיל מקצה העיר הקרוב לביתו, עיין שם בהרחבה. לפי זה יש לחלק את חארקוב לריבועים של י"ב מיל על י"ב מיל, ולבחון אם הדרך לבית-הכנסת נמצאת בריבוע שמוגדר כרשות-הרבים. אך, כאמור, חשוב לזכור שסברה זו אינה מובאת בשאר הפוסקים. ועיין גם ב"חזון איש" (או"ח הלכות עירובין סי' קז ס"קח) לגבי רחובות שאינם מפולשים, שאין דינם כרשות-הרבים, משום דעומד מרובה על הפרוץ, וזו קולא נוספת שצריך לבדוק את הרלוונטיות שלה בשטח.

⁴ סברה ראשונה היא סברת "בית הלוי" המובאת ב"ציץ אליעזר" (חלק יא ס"י עז). "בית הלוי" נשאל, כיצד נוהגים העולם לשלוח נכרים בשבת להביא להם צרכיהם, והשיב "דהא העו"ג מביא מרה"י לרה"י דרך רה"ר, וקיי"ל פטור מן התורה, והוי אמירה לעו"ג במלאכה דרבנן, ואף אם העו"ג עומד לפוש ברשות-הרבים, מכל מקום הא לא ציוה עליו שיעמוד לפוש, ואינו מעצם השליחות". וכן פסק שו"ת "שערי ציון" (ח"א ס"י ח), כמובא שם ב"ציץ אליעזר", והתיר לשלוח עו"ג להביא אוכל ומשקה לצורך השבת, ואע"פ שיש ראשונים שסוברים, שגם מרשות-היחיד לרשות-היחיד דרך רשות-הרבים אסור מן התורה, הוי ספק דרבנן ולקולא.

סברה שנייה היא זו של בעל ה"חכמת שלמה" על שלחן ערוך או"ח (ס"י שח סעי' מא), הובאו דבריו ב"אגרות משה" או"ח ח"ד ס"י צא וב"מנחת יצחק" ח"ב ס"י קיד), שהתיר למעשה לישראל לישא קטן שלא היה יכול ללכת ברגליו (כנראה מכיוון שהיה חולה או נכה), כדי לומר קדיש בשבת במקום שאין בו עירוב, מכיוון שהוא סובר, שזה הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, דלרוב הפוסקים היא מדרבנן, והוי שבות דשבות במקום מצוה. לא כל כך ברור, מדוע לדעתו מקרה זה ייחשב למלאכה שאינה צריכה לגופה (עיין שם ב"מנחת יצחק" א"א מטעם שעושה זאת לצורך הקטן ולא עצמו, או מכיוון שזה לצורך מצוה), מכל מקום, במקרה דנן פשוט שהוצאת הקטן אינה צריכה לגופה, דאין צריך את הקטן שיהיה בבית-הכנסת כדי לעשות עמו משהו ספציפי דווקא שם, וכל הוצאתו היא כדי שגם אמו תוכל לבוא לתפילה. ועיין יסוד נוסף להקל בהערה הבאה.

⁵ עיין דעת השו"ע (או"ח ס"י שז סעיף ה) הסובר ש"שבות אמירה לנוכרי במקום מצוה" הותרה רק באיסור דרבנן, ומביא שגם יש שאוסרים אפילו באיסור דרבנן (הם סוברים שזה הותר רק במילה, הדוחה שבת). ועיין רמ"א (שם ובסי' רעו סעיף ב) שמביא, כי יש מקילים (בעל ה"עיסור") אפילו במלאכה דאורייתא, ודעתו שיש להחמיר במקום שאין צורך גדול. ועיין ב"משנה ברורה" (ס"י רעו ס"ק כד וכה) שהשליח

החמיר אף לצורך גדול, ומכל מקום ה"משנה ברורה" עצמו מקל רק במקום מצוה דרבים, כגון לתקן עירוב שנתקלקל, להציל רבים מידי מכשול. אמנם ישנם אחרונים שסמכו להקל כדברי הרמ"א בצירוף סניפים נוספים (כגון "ציץ אליעזר" ח"ב סי' מב ובמובאות שם, ועיין עוד ב"ביע אומר" ח"ב סי' כג אות יח), ואם כן בנדון דנן שניתן לצרף את הסברות המובאות בהערה 4, וכן את הקולא של ה"אגרות משה" שבהערה 3 (אם אכן אין ב"ב מיל שישים ריבוא), ודאי שיש להקל כדעת רמ"א, דכאן הוא ודאי צורך גדול, וכפי שתיארת במכתבך על חשיבות נוכחות כל השליחים בתפילה בשבת.

ועיין פמ"ג "אשל אברהם" (סי' שח ס"ק עא, הובאו דבריו שם ב"משנה ברורה" ס"ק קנד), שלכאורה משמע, שאמירה לנכרי בשבות דשבות הותרה אפילו שלא במקום מצוה, שכתב לגבי תינוק בן שמונה ימים, שלרוב הפוסקים (שלא כתוס') לא שייך לומר חי נושא את עצמו, מכל מקום ע"י עכו"ם שרי, דלית השתא רשות-הרבים (וזה סותר לדבריו שם סי' שז ס"ק ז ששבות דשבות הותרה רק במקום מצוה). וכן נראה שכך הבין ה"שמירת שבת כהלכתה" (פרק לח הערה פג) ואף פסק כך. וכן משמע גם מן הציטוט של "בית הלוי" המובא בהערה 4. ואולי ניתן ליישב את ה"פרי מגדים" שכוונתו ודאי דוקא לצורך מצוה, וסמך על הקוראים שיבינו כן על פי דבריו בסי' שז.

בשבת עצמה מותר בדרך סיפור בלבד, עיין סי' שז ב"משנה ברורה" ס"ק עו. ובערב-שבת מותר לרמוז אפילו בדרך של ציווי, אלא שלא יאמר לו ישירות, עיין שו"ע או"ח (סי' שז סעיף ב וב"משנה ברורה" שם סק"י). ואין לאסור את ההנאה ממלאכת הנכרי כשרומוז או אומר בדרך ישירה, מכיוון שמדובר כאן בהנאה שאינה ישירה, הנאה שאין גוף הישראל נהנה ממנה, עיין שם ב"משנה ברורה" (סי' קא וסי' קעו).

שו"ע או"ח (סי' רמו סעיף ב) - "אסור להשאיל כלי לגוי בשבת... מפני שהרואה סבור שישראל ציוהו להוציאו". ועיין שם ב"משנה ברורה" סק"ו שמדובר אפילו בכלים שאין עושים בהם מלאכה. ושם סק"ט כתב שאפילו לרמ"א, הסובר שלדין לית לן רשות-הרבים גמורה מדאורייתא - אסור, דאמירה לנכרי שבות אפילו במילי דרבנן, כלומר אפילו באיסור דרבנן יש לחוש למראית-עין. אלא שמן ה"פרי מגדים", ה"משנה ברורה" ו"שמירת שבת כהלכתה" המובאים בהערה 5 מוכח, שאין חוששים למראית-עין בגוי המטלטל קטן בכרמלית, אפילו שה"משנה ברורה" כתב במפורש, שבכרמלית שייך מראית-עין (הערה 3). בפשטות הקולא שמקילים בזה היא משום שעצם ההוצאה של התינוק אינה באיסור, ואדרבא הוא לצורך מצוה, מכיוון שהיא מכוונת לצורך הליכת האם לבית-כנסת, ואם ירצה הרואה, הן יוכח בדבר בסוף הטיוטל.

לגבי שאלתך, האם חשש מראית-עין קיים גם כאשר אין היהודים מעלים על דעתם שיש איסור, נראה שזה תלוי בטעמים שהובאו בראשונים לאיסור מראית-עין. לפי הטעם שמביא רש"י בכמה מקומות, וכן המאירי בפסחים, החשש הוא, שהרואים יחשבו, שזה מותר, ויבואו לעשות אף באופן האסור, וממילא ודאי שגם בנדון שאלתך יש לחשוש, שיהודים הרואים, כשיתקרבו לקיום מצוות, יחקו את השליחים. אבל לפי הטעם השני המובא בתוס', ברא"ש, בריטב"א וכן ברש"י, והוא שיחשדוהו הרואים בדבר עבירה, ודאי כשאין יודעים כלל שיש איסור, אין בעיה של מראית-עין.

ויתכן שאף אם נאמר, שגם לטעם הראשון אין לחוש שיחקו, מכיוון שאינם יודעים, שזה יהיה תלוי במחלוקת התנאים והאמוראים, האם בחדרי חדרים אסור וגזרו או לא. לאוסר משום גזירה שהלכה כמותו (עיין שו"ע או"ח סי' שא סעיף מה), יגזור אף כאן, והמתיר - יתיר אף כאן. אלא שה"משנה ברורה" (שם ס"ק קסה) פוסק, שבדבר שהוא איסור דרבנן, אף למה שיחשדוהו הרואים אין לאסור (למ"ד שאוסר) כי אם בפרהסיא, ולפי זה כאן שיכולים לחושדו רק באיסור דרבנן (של אמירה לנוכרי), נראה שמותר כשאינם יודעים שיש איסור, דהוי דומיא דצינעה. אלא שבמקרה דנן אף אם נאמר שמצב זה מותר, יש לאסור ע"פ הרמ"א באו"ח (שם סי' רמד סעיף א) שאפילו דר בין הנוכרים, חוששים לאורחים או לבני ביתו, ובוודאי שבמקרה שלכם ידוע לנו שיש עוד קהילות דתיות בחארקוב, שבדאי יש אצלם לפחות אחד שיוודע על איסור זה, ויש לחוש שיראה את השליחים מטלטלים, ויחשוד אותם בדבר עבירה או שיבוא לחקותם גם באופן האסור. להרחבה עיין ב"אנציקלופדיה תלמודית" (כרך יז, ערך "חשד מראית עין").

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

ארץ חמדה – קישור לשו"ת במראה הבזק באתר

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל:			
שמואל בן ברוריה	ניר רפאל בן רחל ברכה	חנה בת אוריה	החייל, איתמר חיים בן ציפי ציפוריה
רות צפורה בת חנה	ישי בן מרים	מנחם בן תמר שפרה	טל שאול בן יפה
מאירה בת אסתר	הילה צפנת בת שרה טובה	עודד בן חיה	דוד בן רחל
שלמה בן שולמית	ר' יצחק בן בריינדל גיטה	מינדה לאה בת ליפשה	חוה ראָנְלֶה בת פֿיילֶא
	שלמה בן ביילא	חיים מרדכי פרץ בן אסתר מילכה	רבקה בת שרה בלה